

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

УДК 82.09

DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2023.3/36>

Кутовий А. Б.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

«НОВИЙ ГУМАНІЗМ» ЯК ФІЛОСОФСЬКА ТА ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧА ПРОБЛЕМА: АСПЕКТИ НАУКОВОЇ ДИСКУСІЇ

Стаття присвячена дослідженню існуючої в літературознавстві та гуманітаристиці проблеми термінологічної та класифікаційної невизначеності для групи понять, які об'єднані спільною назвою «новий гуманізм». На актуальному етапі наукових досліджень в таких галузях, як літературна критика та історія літератури, філософія та культурологія існує незгодженість в питанні опису та диференціації сучасних форм та напрямків гуманізму. Говорячи про новітній гуманізм, який сформувався наприкінці 20-го – початку 21-го ст. скоріше як сукупність людинознавчих течій, а не як єдиний уніфікований напрям, дослідники пропонують власні паралельні погляди та теоретичні розробки і використовують для їх опису наступні назви: постгуманізм, новий гуманізм, неогуманізм, метагуманізм, трансгуманізм, антигуманізм. У статті подані точки зору провідних профільних дослідників щодо вказаної проблеми, в тому числі – Франческо Феррандо, Прамода Наяра, Стефана Хербрехтера, Кері Вольф та інших вчених, разом із розробленими та запропонованими ними класифікаціями; вказано найвпливовіші актуальні наукові та публіцистичні публікації за темою; розглянуто, окрім іншого, поняття критичного постгуманізму, філософського постгуманізму, постлюдини, транслюдини та металюдини; виділено змістоформуючі категорії для зонтичних термінів постгуманізму та нового гуманізму в рамках об'єднуючого підходу до перелічених вище течій та шкіл; нарешті, окреслено інші ключові для літературознавчого дискурсу характеристики постгуманістичного філософського погляду на сутність та єство людини. За результатами проведеного аналізу корпусу наукових праць профільних дослідників за темою встановлено, що існуюча варіативність підходів та трактувань в питанні нового гуманізму безсумнівно вказує на існуючі між ними концептуальні відмінності та потенційні протиріччя; проте, історикам літератури в рамках власних досліджень потрібно враховувати їх всі, бо кожна з цих точок зору на проблему по-різному презентує власні моделі існування людини, які по-різному втілюються в сучасному літературному процесі.

Ключові слова: гуманізм, постгуманізм, постгуманістичний, антигуманізм, трансгуманізм, метагуманізм, новий гуманізм, літературна критика, гуманітаристика.

Постановка проблеми. Сучасна література, культура і, взагалі, сучасний момент історії знову вимагають нового погляду на одвічне питання літератури про природу людини. Вочевидь, ідеї гуманізму, які були проголошені і досліджувались від доби Просвітництва через 19-те і 20-те століття, були змінені і реактуалізовані після Другої світової війни, і зараз вони знову потребують перегляду.

Літературні твори, що являють собою канон європейського гуманізму, вимагають від сучасного

читача в цілому, який живе в цьому світі і є свідком того, що відбувається, і особливо – від читача українського нової оптики прочитання; саме тому, звернення до сучасної літератури та літератури кінця 20-го – початку 21-го ст. неможливо без обов'язкового врахування і виключної уваги до нових представлень ідей гуманізму, яких накопилось велика кількість: від неогуманізму та метагуманізму до транс- та філософського постгуманізму тощо, які часто згадуються під колективною назвою «новий гуманізм».

В зарубіжному науковому дискурсі літературознавців, філософів та культурологів присутня певна дефініційна невизначеність та/або розбіжність стосовно поняття «нового гуманізму». Так, говорячи про новітні течії гуманізму у XXI столітті, дослідники використовують цілу низку нібито тотожних та пересічних між собою термінів, включаючи, але не обмежуючись лише такими, як: «posthumanism», «antihumanism», «transhumanism», «metahumanism».

Об'єднуючою характеристикою для вищенаведених термінів є те, що в центрі їх уваги, як і для гуманізму попередніх століть, все ще знаходиться людина – проте, це вже не ідеалістично представлена людина доби класицизму або романтизму, а людина, уявлення про яку трансформувалося крізь призму світобачення епохи сучасного постмодерну.

Тому, кожне з цих понять має й власні диференційні ознаки та особливості, що дозволяє розглядати їх у певних систематичних та ієрархічних відносинах один до одного. Завдання встановлення цих ознак, а також дослідженню існуючих класифікацій для цих та інших дотичних термінів і присвячена дана стаття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В літературознавстві, філософії, культурології і загальній гуманітаристиці проблемі вивчення новітніх течій гуманізму присвячені праці таких науковців, як Франческа Феррандо, Джеймі дель Валь, Стефан Хербрехтер, Кері Вольф, Прамод Наяр, Нік Бостром, Джей Девід Болтер, Кетрін Хейлз; в теоретичних пошуках до них долучаються автори Томас Фукс, Джоель Гаро, Вільям Швайкер, Маурін Макніл. В роботах останніх років – «In Defence of the Human Being» (2021) Томаса Фукса, «Philosophical Posthumanism» (2019) Франчески Феррандо, «Posthumanism» Прамода Наяра (2018), «European Posthumanism» (2018), «Palgrave Handbook of Critical Posthumanism» (2022) Стефана Хербрехтера, Івана Каллуса та Мануели Россіні тощо дослідники в більшості зосереджують свою увагу на питаннях синтезу та диференціації різних неогуманістичних напрямків та течій, сформованих на початку 21-го століття.

Метою статті є огляд провідних наукових концепцій та дискусії щодо сучасних вимірів гуманістичної ідеології (нео, пост-, трансгуманізм тощо) і спроба виявлення точок дотику цих філософських концепцій і спекуляцій із літературною практикою та поглядами на історико-літературний процес кінця 20 – початку 21 ст.

Виклад основного матеріалу. На думку дослідниці Франчески Феррандо з Колумбійського університету штату Нью-Йорк, США, зон-

тичним терміном для опису різноманітних шкіл думки та течій в сфері сучасного гуманізму стає прикметник «posthuman» та деріативний від нього термін «posthumanism», який виник в результаті епістемологічних, наукових та біотехнологічних відкриттів пізнього двадцятого та двадцять першого століття через потребу у всеохоплюючому інтегральному терміні, здатному до конструктивного опису таких нових змін у людині [4, с. 26].

Потенціал до відносної універсальності застосування цього поняття у всіх сферах наукового знання призвело до методологічного та теоретичного «розмивання» його рамок, що зумовлює необхідність у подальшому розмежуванні та виокремленні його складових частин та дотичних шкіл [4, с. 26].

У західному науковому процесі поняття «постгуманізм» є інтердисциплінарним та широко застосовується дослідниками в галузях філософії, літературознавства, культурології, теоретичної соціології та загальної науково-технічної практики. Воно слугує для опису загального концепту нового розуміння людського ества у сучасному світі, його зв'язку із природою та оточенням; перехід від гуманізму до постгуманізму знаменує фундаментальні зміни в основоположних припущеннях людської культури стосовно самої себе [1, с. 1].

Основними теоретичними засадами постгуманізму, які формують його центральну концептуальну сутність, є переосмислення людської природи як єдності, що розвивається разом з машинами та тваринами. Це також вимагає більш інклюзивного визначення життя, більшої морально-етичної реакції та зумовлює визнання відповідальності за нелюдські форми життя в епоху розмивання та змішування міжвидових кордонів [11, с. 4].

Розуміючи неймовірну складність та багатошаровість центрального для (пост)гуманізму предмета вивчення – людини – вповні закономірним є те, що не існує та не може існувати в принципі консенсусу стосовно того, як саме співвідносяться між собою категорії «human» та «posthuman» [7, с. 251].

Згідно думки вченого Прамода Наяра, у сучасному розумінні «постгуманізм» як такий базується на двох різних поглядах на оновлену природу людини. Перший напрям має назву «transhumanism», який характеризується як «pop posthumanism of cinema and pop culture (Terminator, The Matrix, cyberpunk fiction), <...> a hagiography of techno-modifications of the human» [11, с. 6]. Як видно з наведеної дефініції, трансгуманістичний підхід є в більшості надбанням сучасної попкультури та закріплює виключну роль в процесі

формування людини нового часу саме за техно-модифікаціями, стверджуючи, що втручання технологій в біологічне ество людини стане умовою подальшого прогресу людського онтогенезу. Не випадково трансгуманізм називають «the “cyborg” strand of posthumanism» [14; с. 13].

Трансгуманісти впевнені, що окрема сутність, відома як «людина», людське «я» або «особистість», яка весь цей час існувала за спільними з іншими формами природного життя законами, з появою нових технологій повинна вбачати їх як ультимативний засіб та інструмент для виправлення власних обмежень та недовершених людських якостей, своїх слабких тіла та духу, і якісного примноження вже існуючих характеристик [5, с. 50].

Наприклад, Джоель Гаро (Joel Garreau), американський журналіст, автор декількох праць присвячених проблемі трансгуманістичних перетворень людини, вбачає місію трансгуманізму у «покращенні інтелектуальних, фізичних і емоційних здібностей людини, усуненні хвороб і непотрібних страждань і кардинальному подовженні тривалості життя» [13, с. 231] (тут і надалі переклад наш, А. К.). На його думку, стану «пост-людини» можна досягнути шляхом «інженерної еволюції», яка підійме людину до наступного рівня розвитку, де її базові здібності настільки радикально перевищать здібності нинішніх людей, що така істота більше не зможе бути однозначно людиною за сьогоденними стандартами. А отже, транслюдина – це людина, яка перебуває «на півшляху», в процесі такої еволюції [13, с. 232].

Таким чином, можна стверджувати, що стосовно ключових характеристик трансгуманізму як складової частини постгуманістичних студій серед дослідників різних напрямів існує певна узгодженість, яка конденсується до наступного визначення, запропонованого Ніком Бостромом, провідним філософом трансгуманістичного напрямку: «[transhumanism] holds that current human nature is improvable through the use of applied science and other rational methods, which <...> increase human health-span, extend our <...> capacities» [2, с. 1].

Другий напрям, який Наяр виділяє у сучасному постгуманізмі, має назву Critical Posthumanism (СРН), критичний гуманізм [11, с. 19]. Як виходить з самої назви, цей різновид постгуманізму в цілому критично ставиться до ідеї традиційного гуманізму і є двонаправленим – у критиці гуманістичної віри у винятковість людини та у критиці людського інструменталізму (тобто віри у здатність людини підкорювати та контролювати цей світ) [10, с. 429].

Так, СРН розглядає людину як співеволюціонуючу істоту, яка має спільні екосистеми, життєві процеси, генетичний матеріал з тваринами та іншими формами життя; а також, вважає технології не просто інструментом для досягнення людиною певних цілей, а інтегральною частиною людської ідентичності [10, с. 429]. З цього випливає, що критичний постгуманізм в першу чергу спрямований на привертання уваги до способів, у які машина й органічне тіло, людина та інші форми життя перебувають у гармонії та взаємозалежних відносинах, завдяки яким мають змогу розвиватися спільно [11, с. 19]. Таким чином, СРН пропонує більш інклюзивний і, отже, етичніший спосіб розуміння життя, хоча й не відкидає остаточно ідею про взаємообумовлюючий вплив технологій та культури.

На відміну від трансгуманізму, який обмежується дослідженням ролі науково-технічного прогресу в умовній еволюції людини, критичний постгуманізм віддаляється від «ейфоричної розповіді про завантаження розуму, вдосконалення, геоінженерію, витіснення людей штучним інтелектом тощо» [8]. Замість цього, СРН дає відповідь на «вічне» питання гуманізму – що означає бути людиною, проте, вже крізь призму людини епохи постнекласичного наукового знання, досліджуючи «...роль технології в еволюції та гомінізації» [8] і спекуючи на тему постантропоцентричної картини світу.

Таким чином, «критичний» аспект цього напрямку виражається у його відношенні до взаємоприйнятих «вічних» цінностей гуманізму і новому погляді на пари-опозиції «апокаліптичність та трансцендентність, кінець і початок, безперервність та кінцевість, утопічне та антиутопічне в (технокультурному) прогресі» [8], а отже, в цілому, і у новому (незаангажованому, плюральному) погляді на проблеми співіснування шкіл класичного західного гуманізму та антигуманізму в 21-му столітті.

Точку зору Прамода Наяра щодо дуалістичної природи постгуманізму в широкому його розумінні концептуально підтримують й інші дослідники в цьому полі, хоча й виділяють зокрема дещо різні його складові. Так, дослідник Стефан Хербрехтер протиставляє між собою «fashionable and popular posthumanism» та «serious and philosophical one» [9, с. 29]. І в першому, і у другому варіанті постгуманізму Хербрехтер вбачає ті самі характерні ознаки, що їх висловлював Наяр: спрямованість першого на вивчення взаємодії людини, технологій та інших (не-)біологічних видів і дослідження

результативних перехідних станів в еволюції людства («...the human is no longer seen as the sole hero of a history of emancipation, but as a (rather improbable but important) stage within the evolution of complex life forms» [9, с. 15]); спрямованість другого на «внутрішній метафізичний та етичний аспекти» [9, с. 15] таких перетворень, його зацікавленість у тому «іншому, що населяє та формує людину» [9, с. 15] – своєрідному «психоаналізі людяності», що має на меті віднайти втрачене та забуте на шляху від людини до пост-людини.

Проте, принциповим в його баченні структури сучасного постгуманізму є дослідження постгуманізму у порівнянні з постмодернізмом. За Хербрехтером, постгуманізм займає місце паралельної до постмодернізму або слідуючої за ним «популярної» епохи в наукових колах, що відмічають й інші науковці з галузей вивчення історії та філософії технологій, критичної та культурної теорії, соціології тощо [9, с. 29].

Такий онтологічно близький до постмодернізму рух думки він називає критичним (або деконструктивістським) постгуманізмом. Згадка деконструктивізму в назві не є випадковою – так само, як філософія деконструктивізму знаходиться в основі постмодерністського прочитання артефактів культури і світобачення, так і концепція критичного постгуманізму базується на деконструкції постулатів класичного антропоцентризму, виходячи за його раніш непохитні рамки. Також, і префікс «пост-» вказує на хронологічну та ідейну наступність цих напрямів модернізму та гуманізму відповідно [9, с. 29].

В монографії «Posthumanism» Хербрехтер зауважує, так само, як і для постмодернізму, існує «популістський або «дифузний» варіант постгуманізму» [9, с. 29] поряд із концептуально строгим – тобто, через порівняння з постмодернізмом Хербрехтер приходять до такого ж умовного розділення постгуманізму на дві течії, як і інші дослідники Найр тощо.

Інша класифікація складових частин постгуманізму була запропонована дослідницею Франческо Феррандо в монографії «Philosophical Posthumanism» (2019). Так, вона розподіляє постгуманізм на три вітки – критичний, культурологічний та філософський.

Перший, критичний постгуманізм, вона напряму пов'язує з галуззю літературної критики і називає його Critical Posthumanism за аналогією з «literary criticism». За Феррандо, вирішальний вплив на формування цього напрямку мала праця Кетрін Хейлз «How We Became Posthuman: Virtual Bodies

in Cybernetics, Literature and Informatics» (1999), де здебільшого досліджується місце кібернетичних та IT-наративів у феміністичній критиці й інших постмодерних літературознавчих практиках, що, в свою чергу, поклало основу до вивчення питання постлюдини літературною критикою [3, с. 2].

Другий, культурологічний постгуманізм (Cultural Posthumanism), формується у 1980-х роках паралельно з критичним гуманізмом також на базі літературознавчих студій того часу, у відповідь на необхідність вивчення докорінних змін в людській уяві та світобаченні, пов'язаними зі стрімким науково-технічним прогресом. Згідно точки зору однієї з засновниць та популяризаторів цього напряму була Донна Хервей, з працею «A Manifesto for Cyborgs: Science, Technology, and Socialist Feminism in the 1980s» (1985), де вона окреслила новий «кібернетичний» підхід до питання людських модифікацій та міжвидових гібридів, що, по-суті, знаменувало собою активізацію пост- та трансгуманістичних течій в усіх людинознавчих науках [3, с. 2].

І, нарешті, третій різновид – філософський постгуманізм, якому присвячена її монографія, – Феррандо називає інтегруючим «онто-епістемологічним <...> етичним підходом» [3, с. 22], який відкидає усі умовності у питанні вивчення людини, сформовані за часи попередніх епох, і слугує потребам нового філософського погляду актуальної доби; є «філософією медіації» [3, с. 3].

Структура філософського постгуманізму також не моноскладова – він розглядається як синтез деконструктивістських постгуманізму, постантропоцентризму та пост-дуалізму. Антропоцентричну картину всесвіту філософський постгуманізм розглядає як застарілу і не вважає за потрібне досліджувати людину саму по собі та саму в собі; в центрі вивчення опиняється вплив людської діяльності на планетарному рівні, і, таким чином, наголошується на необхідності усвідомити приналежність людини до земної екосистеми та оцінити ступінь заподіяної людством шкоди. Потрібно відмітити, що Ф. Феррандо в свої статтях та монографіях особисто та разом з іншими співавторами оперує поняттям Posthumanism та Philosophical Posthumanism взаємозамінно.

Важливу роль у формуванні критичного постгуманізму відіграла течія раніш згадуваного нами антигуманізму (з якої згодом СРН запозичить певні змістоформуючі категорії). Антигуманізм, що був притаманний для епохи постструктуралізму у західноєвропейській філософській думці кінця 20-го століття, як і постгуманізм сягає своїм

корінням постмодерну і також має в центрі своєї уваги деконструкцію поняття людини. Однак головна відмінність між двома течіями вже закладена в їх морфології, зокрема в позначенні «пост-» і «анти-». Антигуманізм повністю визнає наслідки «смерті людини» в класичному розумінні і виступає як заперечення постулатів класичного гуманізму [12, с. 543], вважаючи їх не вартими уваги або навіть небезпечними, як це вже стверджували деякі постструктуралістські теоретики, зокрема Мішель Фуко.

Антигуманізм зазвичай заперечує індивідуальну цінність і гідність людських істот; часто, він заперечує, що люди є справжніми творцями історії, приписуючи це скоріше волі провидіння або над-індивідуальних соціальних систем або створінь, таких як божество, природа чи суспільство, і за абсолютне благо вважається таке, що перевищує або навіть протидіє благу людському. Антигуманісти не обов'язково виступають проти людини; вони просто стверджують, що гуманістичне уявлення про життя є неспроможним висвітлити всю картину буття і в такий спосіб спиратися на його доктрини може бути морально хибним [12, с. 543]. На відміну від цього, постгуманізм не покладається на жодну символічну смерть: префікс «пост-» вказує на присутність явного плюралізму думки в питанні вивчення людини, що умовно характерно для всіх пост-течій, таких, як, наприклад, постмодернізм або постісторизм, і не може зводитися до бінарної опозиції «смерть-життя» антигуманізму [4, р. 31].

Останньою з помітних течій гуманізму 21-го століття, яка потребує окремої уваги, є метагуманізм. У пошуках витоків цієї школи більшість наукових праць за темою відсилають нас до так званого «A Metahumanist Manifesto» (2010) авторів Джеймі дель Валя та Стефана Лоренца Зоргнера, які в своїй праці окреслили та систематизували характерні риси цього напрямку. «Маніфест метагуманізму» складається з 10 пунктів, кожен з яких торкається певного аспекту явища. Так, серед іншого, мова йде про поняття «metabody» – метагуманізм бачить людське тіло включеним в простір аморфних перетворень, в множинність інших тіл, які перебувають у надскладній системі: від молекулярного та бактеріального рівня до соціального, планетарного та космічного, кожен з яких перебуває у взаємовідносинах з іншими [6, с. 1–2]. Сюди ж відноситься й постанатомізм, який кидає виклик антропоморфному погляду анатомії на людське тіло і призваний розширити рамки його сприйняття за межі класичного, і метасексуаль-

ність, яка торкається вельми актуальних у наш час питань сексуальної орієнтації та гендерного поліморфізму [13, с. 1–2].

За зауваженням Феррандо, метагуманізм потрібно відрізнити від набагато більш спрощеного поняття метагуманності, який окреслився у популярній культурі – експериментів уяви щодо створення мета-форм людського ества у формі супергероїв і мутантів у коміксах і рольових іграх, які вперше згадуються під збірною назвою «металюдина» у журналах DC Comics (New York) з 1970-х років і залишаються актуальними до сьогодні [4, с. 32].

Так чи інакше, ці теоризації відобразилися в літературі, особливо в тому її різновиді, який ми називаємо фантастичною, тому що література завжди пропонувала альтернативну реальність, альтернативне людське суспільство, яке будується за іншими правилами та законами. І в середині 20-го ст. створення альтернативних реальностей співпало з паралельними виникненням нових уявлень про ідею людини, людяності та новими ідеями гуманізму, що виникають та розвиваються в філософії. І, оскільки неогуманізм – це спроба пояснити нові правила існування нового суспільства, перш за все точкою входу цих філософських концепцій стала література фантастична – фантастика, наукова фантастика та фентезі, і література, яку ми можемо назвати філософською фантастикою або філософською фантазією.

Висновки. Підсумовуючи наданий в статті матеріал, потрібно зазначити, що відібрані в процесі написання роботи версії класифікацій та дефініцій течій та шкіл нового гуманізму та/або постгуманізму на нашу думку найбільш відповідають актуальним потребам, які постають на сучасному етапі дослідження літератури. Перелічені дослідження та експерименти, в тому числі – в межах транс- та метагуманізму як спроби по-новому окреслити ідеї гуманізму – намагаються наблизити нас до того, що можна назвати порогом людського, до проблеми лімінальності гуманізму. Такі пошуки – лімінальності людського ества, людської природи – напряму пов'язані з літературою, яка називається постмодерністською, а точніше тією, яка виникає на стику літератури епохи постмодерну та сучасним її етапом пост-постмодернізму, або, як його ще називають – метамодернізму. Саме тому, вивчення цього пласту літератури потребує постійного діалогу з філософією та з концепціями нео- метагуманізму, які розуміються не як застигли догми, а як нова динамічна спроба наблизитися до розуміння поняття людини.

Список літератури:

1. Bolter J. D. Posthumanism / за ред. К. Bruhn Jensen та Р. Т. Craig The International Encyclopedia of Communication Theory and Philosophy. Oxford, 2013. С. 1–8.
2. Bostrom N. In Defense of Posthuman Dignity. Bioethics. 2005. Вип. 19, Ч. 3. С. 202–214.
3. Ferrando F. Philosophical Posthumanism. London, 2019. 296 с.
4. Ferrando F. Posthumanism, Transhumanism, Antihumanism, Metahumanism, and New Materialisms: Differences and Relations. Existenz. 2013. № 8/2. С. 26–32.
5. Fuchs T. In Defence of the Human Being. Oxford, 2021. 272 с.
6. Garreau J. Radical Evolution: The Promise and Peril of Enhancing Our Minds, Our Bodies – and What It Means to Be Human. NY, 2005. 256 с.
7. Hayles N. K. How We Became Posthuman: Virtual Bodies in Cybernetics, Literature and Informatics. Chicago, 1999. 350 с.
8. Herbrechter S. Critical Posthumanism, 2009. URL: <https://stefanherbrechter.com/> (дата звернення 23.05.2023).
9. Herbrechter S. Posthumanism – A Critical Analysis, London, 2013. URL: https://elearning.shisu.edu.cn/pluginfile.php/38762/mod_resource/content/2/Posthumanism-Herbrechter.pdf (дата звернення 23.05.2023).
10. McNeil M. Post-Millennial Feminist Theory: Encounters with Humanism, Materialism, Critique, Nature, Biology and Darwin. Journal for Cultural Research. 2010. № 14/4. С. 427–437.
11. Pramod K. Nayar Posthumanism. Cambridge, 2014. 182 с.
12. Schweiker W. Theological Ethics and the Question of Humanism. Journal of Religion. 2003. С. 539–561.
13. Sorgner S., del Val. J. A Metahumanist Manifesto, 2010. URL: www.metahumanism.eu (дата звернення 23.05.2023).
14. Wolfe C. What is Posthumanism?. 2010. Вип. 8. 358 с.

Kutovyi A. B. “NEW HUMANISM” AS PHILOSOPHICAL AND LITERARY PROBLEM: ASPECTS OF THE SCIENTIFIC DISCUSSION

The article deals with the study of the problem of terminological and classification uncertainty for a group of concepts united under the common name "new humanism", existing in modern literary studies and humanities. At the current stage of scientific research in such fields as literary criticism and history of literature, philosophy and cultural studies there exists inconsistency in the issue of description and differentiation of modern forms and directions of humanism. As for the newest form of humanism formed at the end of the 20th – beginning of the 21st century, it is viewed as a set of humanism strands rather than as a single unified direction, with researchers offering their own parallel views and theoretical developments and using the following names to describe them: posthumanism, new humanism, neohumanism, metahumanism, transhumanism, antihumanism. The article presents the viewpoints on the specified problem of leading researchers in the field, including Francesca Ferrando, Pramod Nayar, Stefan Herbrechter, Cary Wolfe and others, along with the classifications developed and proposed by them; the most influential up-to-date scientific and journalistic publications on the topic are indicated; among other things, the concepts of critical posthumanism, philosophical posthumanism, posthuman, transhuman and metahuman are considered; the content-forming categories for the umbrella terms of posthumanism and new humanism are highlighted in the framework of a unifying approach to the above-listed trends and schools of thought; finally, other characteristics of the posthumanist philosophical view on the essence of a human being crucial to the literary studies are outlined. As a result of the analysis of the specialized researchers' corpus of scientific works it was established that the existing variability of approaches and interpretations on the issue of new humanism undoubtedly indicates the existing conceptual differences and potential contradictions between these approaches; however, literary scholars are obliged to consider all of these in their own researches, as each of these points of view on the problem presents its own different model of human existence, embodied differently in the modern literary process.

Key words: humanism, posthumanism, posthumanist, antihumanism, transhumanism, metahumanism, new humanism, literary criticism, humanities.